PANURUS

50 ÅRS JUBILÆUM 1967-2017

FUGLE OG NATUR I SØNDERJYLLAND
OAS & DOF SØNDERJYLLAND

51. ÅRGANG **2017** **NR 2**

INDHOLDSFORTEGNELSE

ENDNU EN YNGLEFUGL I ELMASTER	4
OPSLAGSTAVLEN	5
SET OG HØRT SIDEN SIDST	6
BLÅHALS	7
FUGLETÅRNET	8
DER KOM EN MAIL	10
TORUP MADE	11
KONTROL AF STOR SKALLESLUGER KASSER	12
SØGÅRD MOSE	13
KOMMENDE FUGLETURE I SØNDERJYLLAND	14
SLUTSPURT I ATLASPROJEKTET	18
OAS'S STORE SØNDERJYLLANDSSAFARI	20
FUGLERALLY	23
FORMANDENS KIKKERT	24
HAVØRNE PÅ ALS	25

Forsidebillede:
Skægmejse
Foto: Bjarne Nielsen

Bagsidebillede:
Stenpikker, han
Foto: Kim Hagen Andersen

bleshøy optik
ETABLERET I 1887

FORORD

Af Viggo Petersen

Kære læsere

Igen en lidt forsinket udgave af PANURUS. Denne gang skyldtes det manglende stof ved deadline, som derfor blev forlænget med en måned. Bladet er jo totalt afhængig af stof fra medlemmerne af DOF Sønderjylland og OAS, så husk at skriv til mig, når du har noget, du vil dele med andre.

*Jeg har besluttet at forsidebilledet fremover skal være et billede af en skægmejse (**panurus** biarmicus). Men det behøver ikke nødvendigvis at være Bjarnes billede som skal pryde forsiden. Så ligger du inde med et egnet foto (min. 300 pixel) er jeg meget interesseret. Oplys hvor og hvornår billedet er taget.*

Kaj Abildgaard efterlyser restanter af kontingent til OAS. Pinligt at jeg var en af dem (dog uden at være klar over det).
Det skal ikke ske igen, så nu har jeg sat netbank til at overføre automatisk hvert år i januar. Jeg nævner det bare som tip til andre glemsomme.

God sommer til alle
Hold godt øje med fuglene

Viggo Petersen

Redekasser & Foderhuse

Kig ind på hjemmesiden for typer og priser.
Afhent på mit værksted, eller jeg sender.
Specielle kasser fremstilles gerne efter ønske.

Hans Erik Lock, Aubækvigvej 2, 6200 Aabenraa
tlf. 7462 2203, mobil 2224 5287, mail lock1@live.dk

www.Redekassebyggeren.dk

ENDNU EN YNGLEFUGL I ELMASTER

AF JESPER LEEGAARD

Fra 2012 til 2014 blev der etableret en ny forbindelse mellem Kassø ved Aabenraa og Tjele ved Viborg. En af grundene til den nye forbindelse var at få mere vindkraft ind i elsystemet. Jeg har tidligere skrevet i Panurus , at allike og derefter krage begyndte at yngle i de nye master (begge arter først fundet af Knud Fredsøe).

Nu har endnu en art fundet ud af, at rørmasterne kan bruges til redebygning.

Under en fugletur til området øst for Hjartbro skov blev jeg opmærksom på, at stære fløj op i en mast med føde i næbbet. Ved hjælp af kikkerten kunne jeg se, at stærene kunne komme ind i de store bærearme, der er fire af på hver mast. Stærene gik ind i bærearmen lige der, hvor armen spidser til fra to parallelle elementer til et element.

Med først allike, derefter krage og nu stær bliver det spændende at se, hvad den næste art bliver – nogle bud ?

OPSLAGSTAVLEN

KÆRE LÆSER

HVIS DU FORTSAT ØNSKER
AT MODTAGE PANURUS EFTER ,
AT DU ER FLYTTET,
BEDES DU VENLIGST MEDDELE DIN
NYE ADRESSE TIL REDAKTIONEN .

mail: petersenviggo@gmail.com

MED VENLIG HILSEN
VIGGO PETERSEN

MANGLENDE KONTINGENT TIL OAS

Vi er nu så langt henne i det nye år, at det ville være rart at få kontingent-betalingerne for 2017 på plads.

Der mangler endnu ca. 30 at betale, som jeg bliver derfor bliver nødt til at give en reminder.

Beløbet er kr.150. Vores reg. nr. er 1551 og kontonr. 9104429.

Med venlig hilsen
Kaj Abildgaard
OAS

SET OG HØRT SIDEN SIDST

Af Karl Schlichter
og Morten B. Hansen

SET OG HØRT
15. januar 2017 - 14. maj 2017

Oplysningerne til oversigten er taget fra DOF-basen, hvor det hovedsageligt er de sjældne fugleobservationer, som danner grundlag. Det skal derfor samtidigt være en opfordring til alle, at man indtaster sine observationer i DOF-basen.

Visse arter kan være markeret med (SU), og derfor skal observationen først forbi Sjældenhedsudvalget, før en endelig godkendelse accepterer observationen.

Amerikansk sortand (SU) set 31. jan. Lakolk Strand
Hvidvinget korsnæb set 2. feb. ved Tontoft Nakke
Rødstrubet piber set 4. maj ved Kromose på Rømø samt 13. maj ved Højer Vade
Hvidøjet and (SU) set 28. jan. i Kruså Møllesø
Nøddekrige set 17. apr. i Rugbjerg Skov
Rødhalset gås set 17. - 23. mar. på Astrup Enge
Sort stork set 14. maj ved Vibæk
Styltløber set både ved Hasberg Sø og ved Nørresø (vest for jernbanen)
Sydlig nattergal set 12. maj ved Nørresø (vest for jernbanen)
Tredækker set 6. maj i Kongens Mose
Steppehøg set flere steder i perioden
Silkehejre set flere steder i det meste af perioden

Status fra Sjældenhedsudvalget

Følgende observationer er godkendt

Tophejre (Slivsø 2016)
Sort ibis (Rudbøl Sø 2016)
Terekklire (Saltvandssøen 2016)

Følgende observationer er under behandling
Iberisk gransanger (Landsende 2016)

Følgende observationer er forkastet

Citronvipstjert (Juvre Enge 2016)

Et spændende forår med observationer af flere sjældne almindeligheder, som der normalt er langt i mellem i det sønderjyske. Tredækker er langt fra årlig og rødstrubet piber ses kun fåtalligt hvert år til trods for, at begge arter helt sikkert passerer landsdelen i store antal. Hvidvinget korsnæb og Nøddekriger er mindre forventelige, da deres optræden typisk er relateret til større østdanske invasioner.
Dette har ikke været tilfældet denne vinter, hvorfor det er glædeligt, at begge arter alligevel er blevet set i vores område.
Begge arter er mindre forventelige end den mere sjældne styltløber, da det næsten er muligt at stille uret efter dens optræden. Det slår sjældent fejl, af den ses ultimo april til primo maj.
Sydlig nattergal er igen blevet en sjældenhed på landsplan. Det hidtil eneste danske ynglefund er fra Sønderjylland og de tilbagevendende fugle ved Kær i perioden fra 2003-2007 gav håb om, at en begyndende indvandring af arten var i gang. Men siden er arten igen blevet en art, der typisk kun ses ved ringmærkning og 2009 var ganske bemærkelsesværdig, da der slet ikke var nogle fund i DK dette år.
SU ænderne er endnu ikke kommet forbi SU's bord og der opfordres hermed til at få det gjort.

ALT I BYGGERI !
DIN PROFESIONELLE BYGGEPARTNER
SIB®
BYGGERI
Sjællandsgade 8-14 • 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 49 19 • sib@sib.dk • www.sib.dk

BLÅHALS

Af Kaj Abildgaard

I en tid, hvor flere fuglearter er i tilbagegang, er det en fornøjelse at se, hvordan blåhalsen går den modsatte vej.
På en enkelt tælling 11. maj i år blev der talt hele 14 i Tinglev Mose. Også på Als er den nu set flere gange.
Fuglen genindvandrede i 1992. I 2006 blev der registreret 100 og 10 år senere 400. Hovedparken ses i Sønderjylland.
”Vores” art er den sydlige og har en hvid brystplet i det røde felt på halsen. Den nordlige har i stedet for en rød plet.
Danmark er nordgrænsen for arten. Denne grænse synes dog i takt med mere nedbør og højere temperaturer at rykke mod nord. I Holland har man i år 2000 vurderet deres bestand til at være 10.000 ynglende.

Foto: Kim Hagen Andersen
Torup Made / Als - 2017

FUGLETÅRNET

Af Viggo Petersen

I flere år har fugletårnet ved Ketting Nor trængt til en kærlig hånd. Flere af trinene var plaget af tidens tand, det ene rækværk havde Borte taget, begge gelændere var ret ustabile og i perioder med vådt vejr var trin og platform meget glatte på grund af algevækst.

Kaj Abildgaard havde beklaget vores nød til Naturstyrelsen som ejer tårnet, men de ville ikke bekoste en istandsættelse, og ”truede” med at fjerne tårnet. Efter lidt sniksnak blev enden på det, at de ville bekoste materialer og OAS leverede arbejdskraften.

Så en dejlig forårsdag i 2017 drog 5 amatørornitologer/-håndværkere til Ketting Nor for at give tårnet en kærlig hånd. Der blev udskiftet dårlige trin, gelænderet blev afstivet med nye beslag, rækværket som af en eller anden grund var forsvundet, blev genetableret og endelig blev trin og platform beklædt med hønsetråd, for at gøre dem skridsikre.

Vi håber at gentage succesen næste år, så resten af de vitale kan udskiftes. Sponsorater Kim: Beslag og skruer. Kaj: Hønsetråd og øl. Viggo: En Enkelt eller to og kramper.

Fotos: Lars Peter Hansen

DER KOM EN MAIL FRA

Gunnar Andersen
Bækkegården, Sydals

Hej Viggo!
Havørnen fløj over en dag her ved Pulverbækken.

Møjn Gunnar
Flotte billeder. Hvornår har du taget dem, og tror du det er "vores" havørn?

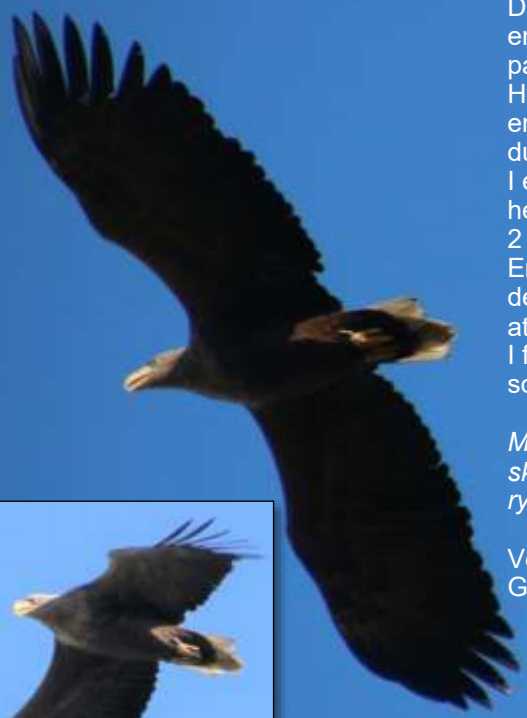

Møjn Viggo!

Den 3. april gik jeg i min eng ved Pulverbækken, (løber ud i Mjang Dam), om morgenen kl. kvart over ni og havde heldigvis mit fotoapparat med. Den kom fra øst og fløj mod vest, kredsede en gang over Pæleværk inden den fløj videre i retning Pulverbækskoven.
Det er meget sandsynligt, at det er en af forældrene til ungen, der kom på vingerne uge 30 sidste sommer. Hvid kant på halen markerer, at den er 4 år gammel eller mere. (Det ved du sikkert alt om).
I en 14 dags tid holdt der to traner til her i området. En morgen stod der 2 på marken her ved min lille skov. En anden morgen stod der 1, men den nåede at flyve, da jeg skulle til at fotografere den.
I foråret havde jeg 2 skovsnepper, som fløj op hver sit sted i skoven.

Medsender et billede af mine påskeharer, som havde travlt med at rykke ud til påske.

Venlig Hilsen
Gunnar

TORUP MADE

Af Kim Hagen Andersen

Torup made er et engområde, der grænser op til Mjang dams østlige ende. Området er meget lavtliggende og bliver hurtigt oversvømmet ved kraftige regnskyl om sommeren. Om vinteren er 2/3 af engen dækket af vand, som er op til 1.3 m dybt, dette sker når der er østenvind og slusen ved Augustenborg havn ikke kan åbne pga. højvande. Det bliver hurtig et godt sted for diverse ænder, gæs og til tider store flokke af sangsvaner.

Om efteråret og vinteren er det primært troldænder, gråænder, pibeænder, og krikænder der bruger vandområdet. Af gæs, er der grågæs, blisgæs og bramgæs. Af og til sniger der sig også lidt andre eksotiske arter ind.

Området er virkelig et besøg værd, når man gerne vil se gæs om vinteren. Af småfugle kan nævnes, diverse pibere, halemejse mens der i sivkanten ud til Mjang dam ofte er skægmejser, og man ikke må glemme dobbeltbekkasinen.

Når vandet begynder at trække sig tilbage i foråret, bliver det et eldorado for svømmeænderne. Der er det de store flokke af pibeænder og krikænder som dominerer. Der plejer også at være en del spids- og skeænder, og er man heldig er der atlingand, i år var der 8 stk.

Der kommer også en del vadefugle til området, her kan nævnes brushane, hvidklire, vibe, tinksmed, svaleklire, sortklire og store flokke af, bekkasiner; jeg talte lidt over 100 den ene dag. Af småfugle i foråret er der bynkefugl, stenpikker, gulvipstjert, rørspurv, gulbug, nattergal og de gængse sangere. Som en ny art i området er blåhalsen kommet til. På en god dag i foråret kan man godt få over 45 forskellige arter af fugle.

I hele perioden er der også havørn i området, den/de sidder for det mest i et træ i det sydøstlige hjørne af Mjang dam, men trækker meget ind over området. Rørhøgen yngler også i dammen og de kommer flittigt ind over området, så man kan nærstudere dem. Tårnfalk, due- og spurvehøg er også i området. Vandrefalken og lærkefalken, er regelmæssige gæster.

Torup made har rigtig meget at byde på hele året. Der er registreret 156 arter i DOF basen i området, min egen lille liste siger dog 162 arter .

Så fat kikkerten og kom derud, fuglene er der - de skal bare findes.

Go' jagt!

Torup made set fra Gammelgård - Foto: Kim Hgen Andersen

KONTROL AF KASSER OPSAT TIL STOR SKALLESLUGER

Af Kaj Abildgaard d. 24/5-17

Vi har nu været igennem de opsatte kasser. Når vi regner de dårlige og uegnede kasser fra, har der været 67 kasser. Af disse var der spor af stor skallesluger i 25. Det er nogenlunde lige som de forrige år. Mere usædvanligt har det været, at vi kun så ugler i 2 kasser imod 8 sidste år. Faktisk er jeg bekymret for natuglernes forekomst. Jeg har heller ikke hørt dem så meget, som jeg plejer. Ligeledes er det i øvrigt også med skovhornuglen, hvor jeg indtil nu endnu ikke hverken har set eller hørt nogen. Det er også usædvanligt.

Redekasse til stor skallesluger
Arkivfoto

For fordeling af kontrolarbejdet skyld, har vi i år lavet 2 hold. En til Als og 1 til resten. De 5 kontrollanter har hver brugt 1 dag på sagen. Herudover skal vi også senere på året afsætte en dag til at reparere kasser , flytte ubenyttede kasser og gøre indflyvningsadgangene bedre.

Forekomst af stor skallesluger i Danmark

NYT FRA FUGLEVÆRNSFONDEN

SØGÅRD MOSE

Af Viggo Petersen

Fugleværnsfondens reservat i Søgård Mose har fået nyt møbel: Et udtjent bord/bænkesæt er skiftet ud med et solidt egetræsbord. Så nu kan I nyde jeres medbragte kaffe m.m.
Det gamle er dog ikke helt kasseret, men er flyttet til udsigtsbakken.
En udtjent info-tavle er konverteret til insekthotel.

Nu fremstår det lille fredfyldte reservat igen brugervenligt. Det tilknyttede fugletårn er i to etager, hvor nederste etage er velegnet til gangbesværede.

Birgit Iversen forsøger at slippe i sikkerhed for fotografens linse. Billedet er taget i forbindelse med opsætning bordet.
Foto: Viggo Petersen

Den store klippedag

Lørdag den 2. september 2015 kl. 13:00 til kl. ca. 17:00
inviteres alle interesserede til en arbejdsdag,
hvor vi vil rydde opvækst af uønsket pil i Søgård Mose.
Fornuftig påklædning med arbejdshandsker tilrådes. Vandtæt fodtøj anbefales. Medbring et ørnenæb og en kande kaffe. Tag evt. også en siddeplads med. Jeg tager kage med til en pause med hyggeligt samvær. Vi plejer også at nyde en forfriskning i løbet af dagen.

Tilmelding modtages senest den 7. sept.
Gerne via mail til: e.iversen@stofanet.dk eller telefon: 7441 5719.

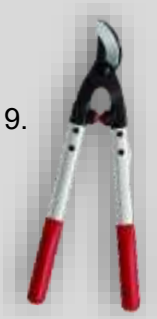

På Fugleværnsfondens vegne
Egon Iversen.

Læs mere på:
www.fuglevaernsfonden.dk/fuglereservater/soegaardmose?task=view&id=13

KOMMENDE FUGLETURE I SØNDERJYLLAND

OAS/DOF SØNDERJYLLAND

Af Palle Rosendahl Larsen

Tinglev Mose
Onsdag den 07. juni - 08:00 – ca. 11:00
Mødested: ved Søhuset med tilkørsel fra Visgårdvej. Følg skiltningen fra Bajstrup eller Bjerndrup.
Vi vil på turen rundt i mosen lytte til og se på lokalitetens fugleliv. Da mosen kan være meget fugtig tilrådes vandtæt fodtøj.
Mulighed for at rørhøg, trane, blåhals, nattergal og mange andre sangfugle vil være på plads i mosen.
Turleder: Egon Iversen. Tlf. 74 41 57 19.

Natravnetur.
Fredag den 9. juni - kl. 22.00.
Varighed ca 2 timer.
Mødested: P-pladsen ved Bygma, Nørre Skærbækvej 61, Skærbæk.
Turleder: Inger Sønnichsen, tlf. 23629934.

De vilde blomsters dag i Sølsted Mose
Søndag den 18. juni - kl. 10.00
Arrangør: Fugleværnsfonden
Forsommeren er på sit højeste. Mange blomster står i fuldt flor. På en gåtur rundt i mosen ser vi om LIFE-projektet har givet bedre vilkår for mosens flora. Vi møder vi mange smukke og karakteristiske planter – både almindelige og sjældne og sårbare. Porse, troldurt, kongebregne, gøgeurt, spagnummosser har fristeder i hede- og højmosen.
Mon ikke også en nattergal eller andre mosefugle er på programmet.
Husk gerne myggeolie … og kaffe.
Varighed: ca 2-3 timer
Ledere: Mette Due og Klaus Fries
Mødested: Den nye P-plads ved Rute 11 over for Sølsted Rasteplads.

Søgård Mose – nattergal og andet godt.
Søndag 18. juni 2017 - kl. 10:00 - ca. 13:00
Mødested: P-pladsen syd for motorvejsafkørsel 15 Søgård ved Avntoftvej
Vi går fra P-pladsen forbi Søgård Sø ud til mosen, hvor tårnet besøges og tilbage igen til p-pladsen. Mulighed for trane, nattergal og mange forskellige sangfugle.
Turleder: Egon Iversen (Tlf. 74415719) og Allan Gudio Nielsen (Tlf. 20890909).

Margrethe sø, Gråsten skovene
Torsdag den 3. august - kl. 9:00 - 11:30.
Vi kikker på skovens og søens fugleliv.
Mødested: P-pladsen ved skovkanten nær "Margrethe-Søen".
Indkørsel fra Felstedvej ca. 2-3 km fra slottet i Gråsten.
Turleder: Lars P. Hansen. Tlf. 40 87 62 44
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

Aftentur til Trillen
Tirsdag den 8. august - kl. 19:00 – 21:00.
Vi kikker efter vadefugle, ænder, gæs med mere.
Skægmejsen plejer også at lade sig høre.
Mødested: P-pladsen lige før Høruphav.
Turleder: Kaj Abildgaard. Tlf. 30 20 84 56. Ring evt. om samkørsel.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland

Vidåslusen ved Det Fremskudte Dige
Lørdag den 12.august - kl. 9.00.
Mødested: P-pladsen ved Det Fremskudte Dige i Margrethekogen.
Vi vil se på vadefugle, ænder, terner, småfugle og rovfugle.
Varighed: 3 timer.
Turleder: Peter Kjer, tlf. 61150707.

Stormengene kalder: Højsæson for vadefugle.
Lørdag den 19. august - kl. 10.00
Vadefugletrækket er i fuld gang, så der venter os fugle i tusindvis, når vi tager en gåtur ved Stormengene på sydspidsen af Rømø. Måske hele Danmarks bestand af hvidbrystede præstekraver. Vi kan også være heldige at se nogle af verdens bedste flyvere, ternerne, samt spændende småfugle, der raster i krattene.
Inde på engene er blomstringen af den smukke klokkeensian på sit højeste, mens mange andre planter lyser op med deres farvestrålende blomster. Vi regner med at være færdige kl. 13-14.
Leder: Jan Ravnborg
Mødested: P-plads for enden af Stormengevej/Rimmevej ved Stormengene.
Højvande 13.04

Oldenor, Bundsø og Mjels Sø
Lørdag den 26. august - kl. 9:00 – kl.12:00.
Men den nye Bundsø har vi fået endnu et godt fuglested på Nordals. Vi vil besøge alle 3 søer, som hver for sig har en del arter.
Mødested: P-pladsen ved pumpehuset ved Mjels Sø.
Turleder: Gabor Graehn og Hans J. Leth Hansen.
Tlf. hhv. 42 72 04 40 og 29 78 69 70.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

Foredrag med Klaus Malling Olsen
Torsdag 31. august
Nærmere følger

Feltkursus
Fredag, lørdag og søndag 1. 2. og 3.september
Feltkursus med Klaus Malling Olsen. Brugerbetaling, tilmelding nødvendig.
Nærmere følger

Formiddagstur til Trillen
Fredag d. 1. september - kl. 9:00 -11:30.
Vi ser på forskellige ænder og evt. vadefugle.
Mødested: P-pladsen lige før Høruphav.
Turleder: Kaj Abildgaard. Tlf. 30 20 84 56. Ring evt. om samkørsel.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland

Det tyske Vadehav ved Schlüttsiel.
Lørdag den 9. september - kl. 9.00
Vi vil bl.a. se flere hundrede skestorke samt ænder, vadere, gæs, småfugle og rovfugle.
Mødested: P-pladsen ved Tønder Svømmehal, Sønderlandevej 4.
Der er samkørsel. Husk pas og madpakke.
Varighed: 4 timer.
Turleder: Inger Sønnichsen, tlf. 23629934

Oldenor, Bundsø og Mjels Sø
Lørdag den 30. september - kl. 9:00 – 12:00
Men den nye Bundsø har vi fået endnu et godt fuglested på Nordals. Vi vil besøge alle 3 søer, som hver for sig har en del arter.
Mødested: P-pladsen ved pumpehuset ved Mjels Sø.
Turleder: Gabor Graehn og Hans J. Leth Hansen.
Tlf. hhv. 42 72 04 40 og 29 78 69 70.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

Trækfugle på Sydrømø.
Søndag den 1. oktober - kl. 09.00
Efterårstrækket er på sit højeste og luftrummet over Rømø er godt fyldt op. Masser af småfugle raster i krat og skov, mens tusinder af gæs, ænder og vadefugle nyder godt af Vadehavets rigelige fødemængder. På en rundtur ved Stormengene holder vi holder også øje med drosler, finker og pibere, som er på vej sydpå.
Turen varer ca. 3 timer.
Leder: Jan Ravnborg og Martin Iversen
Mødested: P-plads for enden af Stormengevej/Rimmevej ved Stormengene.
Højvande 11.10

Bremsbøl Sø - trækfugle ved grænsen og Sort Sol som bonus
Fredag den 6. oktober - kl. 17.00
Efterår og fugletræk. Ved Bremsbøl Sø krydser fuglene grænsen på deres vej mod syd. Vi kan opleve ænder, vadefugle og småfugle … og er vi heldige, ser vi de enorme stæreflokke gå til ro i rørskoven ved Hasberg. Mange af dem passerer lige hen over Bremsbøl Sø.
Turen varer ca. 2 timer.
Leder: Martin Iversen
Mødested: P-plads ved Bremsbølvej 2, 6270 Tønder.
Solnedgang 18.50

Gåsetur til Ballum Sluse.
Lørdag den 28.oktober - kl. 8.00
Mødested: P-pladsen ved Ballum Sluse.
Varighed: 3 timer.
Turleder: Jan Ravnborg, tlf. 28144464.

Kegnæs
Søndag d. 29. oktober - kl.10:00 til kl.12:30.
Vi ser på, hvad der er ved Hjortholm enge og Hartsø samt havet syd for Kegnæs
Mødested: P-pladsen ved nordenden af Drejet.
Turleder: Viggo Petersen. Tlf. 51 35 13 73.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

Bustur til marsken for at se på gæs mm
Lørdag den 4. november - kl. 8:15 -16:00.
Store flokke af gæs samles og finder deres føde inden trækket går videre.
Også en del rovfugle plejer at finde vej til "Spisekammeret".
Af hensyn til kørsel skal vi have bindende tilmelding senest 1/11. **Turens pris kr.150** pr. deltager. Derfor kun for OAS medlemmer. Mødested: Kirketorvet, Sønderborg. Evt. opsamling?
Turleder: Orla Jessen. Tlf. 23 20 13 43. **Arr.: OAS**

Formiddagstur til Gråsten Søerne
Torsdag d. 9. november - kl. 9:00 - 11:30.
Normalt ses ret mange arter, nogle i tusindvis.
Mødested: P-pladsen ved Slotshaven.
Turleder: Lars P. Hansen. Tlf. 40 87 62 44.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

Kelstrup Plantage. *Ny lokalitet prøves*
Lørdag d. 18. november - kl.10.00 til kl.12.30
Med lidt held kan man finde sortspætte, huldue mm
Mødested: U-formet P-plads ved Stokkebrovej
Turleder: Klaus Bo Jensen. Tlf. 50 94 33 63
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

Formiddagstur til Sandbjerg Møllesø
Søndag d. 26. november - kl.9:00 til kl. 11:30.
Vi ser ofte isfuglen, men søen er ellers tilholdssted for mange andefugle.
Mødested: Ved slottets parkeringsplads.
Turleder: Gabor Graehn. Tlf. 42 72 04 40.
Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland. Ring evt. om samkørsel.

SLUTSPURT I ATLAS III projektet

Af Jesper Leegaard

Så er sommeren over os og ATLAS III er i gang med det fjerde og sidste år. Jeg kan næsten ikke forstå, at de fire år snart er gået. Personlig har jeg haft mange store oplevelser i arbejdet med at registre ynglefugle, som skal give os et øjebliksbillede af den danske ynglefuglebestand 2014-2017.

Nogle arter har haft tilbagegang siden ATLAS II blev gennemført 1993-1996 på både landsplan og lokal plan her i Sønderjylland. Dobbeltbekkasin, hættemåge, stenpikker og broget fluesnapper er alle arter, som har haft stor tilbagegang. Arter som sandterne, sjagger, kirkeugle og pirol har vi helt mistet som ynglefugle i Sønderjylland.

Andre arter har oplevet fremgang, fx grågås, havørn, rødstjert, blåhals og stor hornugle. Så er der også helt nye arter, som vi har fået som ynglefugle i Sønderjylland siden 1990´erne. Det er trane, vandrefalk, biæder.

Hvad der gør at nogle arter forsvinder og andre kommer til er der mange forklaringer på. Noget af forklaringen ligger i den måde vi mennesker ændrer landskabet - på godt og ondt. Den direkte forfølgelse af rovfugle, som var meget udbredt tidligere, er blevet mindre. Klimaet spiller og så en rolle, hvor vi på den ene side får nye arter fra syd, mens andre arter forsvinder, når deres udbredelsesområde rykker mod nord.

Set med sønderjyske øjne er vi rigtig godt med, både med hensyn til at få indtastet ynglefugledata og gå TimeTælleTure. Men der er jo altid plads til forbedringer. Her i den sidste sæson er det en god ide, at få gennemset sine artslister. Der kan

Rødstjert, en fugl i fremgang
Foto: Svend Ove Jensen

være arter, som er udbredte i ens kvadrat, men som man bare fuldstændig har glemt/overset at få tastet ind. Vælg den fane på ATLAS III hjemmesiden, som hedder ”**kvadrater**” og brug funktionen ”**Udbredte arter, der ikke er registreret i kvadratet**”. Den er meget velegnet til at få overblik. Tryk på funktionen og se om der er arter, som du har glemt at finde.

Det er også en god ide at bruge funktionen ”**Artsliste**”. Her får man et godt overblik over de arter, som man har indtastet. Desuden kan man med farvekoderne se hvilke arter, som er havnet i kategorierne ”Sikker ynglende”, ”Sandsynlig ynglende” & ”Mulig ynglende”. Her i det sidste år af projektet er det med at benytte muligheden for at få opgraderet de arter som er mulig. Der findes kvadrater i Sønderjylland hvor arter som solsort, skovspurv, musvit og gråkrage kun er mulig ynglende – og det kan vel ikke passe.

Nu er ATLAS III jo ikke kun et sønderjysk fortagende, men naturligvis landsdækkende. Derfor vil jeg opfordre til, at man krydre ferien med lidt ATLAS-arbejde. Så skal man i sommerhus i det danske sommerland, vil det være en god ide, at kigge på ATLAS III hjemmesiden, for at få overblik over, om der er ”huller” i den lokale artsliste. Der findes adskillige kvadrater, hvor ganske almindelige arter ikke er registreret og det kan gøre traveturen mere spændende, at lede efter en specifik art. Fx er sanglærke ikke registreret i Løkken kvadrater – god fornøjelse med ATLAS III

Traner
Foto: Svend Ove Jensen

OAS's STORE SØNDERJYLLANDS SAFARI

Af Klaus Bo Jensen - Fotos: Forfatteren

Der er nu noget meget fascinerende over at stå i dagens første spæde lys, og så høre hele 2 natravne "snurre" i baggrunden ! Dette er kernen i, hvad vi går efter på vores store tur rundt i det sønderjyske……de gode fugleoplevelser, og gerne mange af dem.

Vi var 8 "ornitter", der havde sat hinanden stævne kl. 01 lørdag den 20.5.2017. Disse "natteravne" var Orla Jessen (chauffør i den lejede bus), Vera Jessen, Lene Berthing, Per Berthing, Peter Schwartz Jensen, Jeppe Pedersen, Lars Peter Hansen og undertegnede. Vejret var desværre knap så spændende, da det regnede hele vejen over imod Tønder kanten. Vores første stop var i Magisterkogen, hvor Orla kørte et pænt stykke ud af en lille grusvej. Dørene blev åbnet og vupti……..En Kærsanger sad i natteregnen og sang så fint små 5 meter fra os.
Vi fik også en Græshoppesanger, inden vi startede bussen igen. Nu galt det den berømte Sydlig Nattergal nord for Nørresø ved rensningsanlægget. Og værsgo……dørene går op og igen den skønneste sang af ikke kun den Sydlige men sørme også af den almindelige Nattergal. Skøn duet som den alm. helt klart vandt ! En Sivsanger i baggrunden var under hård konkurrence.
Kursen blev nu sat imod Rømø med få stop undervejs, hvor vi stod og lyttede efter mulig Vagtel, Agerhøne eller Engsnarre, men vi hørte dem ikke. Ved kl. 04 ankom vi i tørvejr til Vråby Plantage lidt SV for kirken på Rømø. Natteravn næsten med det samme. Lyset var nu ved at bryde frem og de forskellige fugle begyndte på sangen.
Vi kørte så op til Lakolk Sø og obs'ede fra diget og lidt ud af Småfolksvej. 2 paukende Rørdrum – hvornår har man lige det ! (Nå ja - igen senere på turen, men mere om det !). Og gøgen kukkede også – den havde vi faktisk ved stort set hver lokalitet på turen. Vandriksen "gryntede" i sivkanten.
Videre gik det til Landsende, hvor vi fulgte en vej langs golfbanen og ud til diget. Det sødeste par af Lille Kobbersneppe gik i morgenlyset og befriede golfbanen for insekter. Strandhjejlen viste også interesse for "greenen".
Rømø-bageren var stadig ikke åben endnu, så vi tog et smut til Helm Odde Marsk. Lidt koldt og blæsende. Der lå en stor flok Knortegæs derude sammen med de alm. vadere. Lige som vi skulle til at køre videre råber Per: "Stenvender"! Og så kom vi

Stenvender

ellers ud af bussen igen og hen til scopet. Flot, flot fugl !
Nu blev bageren besøgt, og vi indtog morgenmaden ved bænkene i plantagen. Derefter retur over dæmningen, hvor vi kørte stille helt ude ved beton-hegnet og med åben skydedør klar til at obs'e og

fotografere ved behov. Der var stort set ingen biler på dæmningen her kl. 07.30, så det gik. Det vrimlede med Lille Kobbersneppe, Rødben, Alm. Ryle og sørme også med Stenvender. De luskede stille rundt på stenkanten kun ca. 20 meter fra os. 3 Skærpibere er også lige værd af nævne.

Tornsanger

Nu gjaldt det så Astrup Engsø, som altid er et besøg værd. Af gode arter kan nævnes Fjordterne, Atlingand, Knarand og en "sløvt" overflyvende Sølvhejre.
Vi startede nu stille og roligt hjemturen sydover langs Ballum Enge. En flot Hedehøg han viste luftakrobatik for bussens passagerer. Vi gjorde et stop lidt senere langs landevejen, og godt for det ! På små 10 min. havde vi bl.a. Rørhøg, Havørn, Blåhals, Gul Vipstjert og som en effektfuld afslutning kom Lærkefalken da lige jagende sydover langs inder-diget ! Vi hyggede os gevaldigt under hele turen, og kemien var i top blandt deltagerne. Der blev grinet en del, men vi "nørdede" dog også rundt i det, som det jo "hør og bør sig".

Nå – næste stop ved Koldby Højer, hvor vi kørte helt ud til vandkanten. I de forskellige strandhyben-krat, småbuske og tagrør vrimlede det med Tornirisk. Men også Gulspurv, Tornsanger, Stillids og Sortstrubet Bynkefugl var godt repræsenteret !
Næste lokalitet var så Hjerpsted Skydebane. Et dejligt "hedeområde", hvilket også den Sortstrubede syntes, ligesom en flot Blå Kærhøg hun tog ejerskab over området og afpatruljerede under hele vores ophold. Af yderligere gode fugle fik vi bl.a. Skovpiber, Gærdesanger og Rødrygget Tornskade.

Nu slog vi så et smut ind i landet for at komme til Sølsted Mose. Dejligt med forårets fine arbejde med stierne. Solen havde nu fuldstændig taget over og det gode vejr fortsatte på resten af turen. Vi blev nærmest "overfaldet" af Traner. I den østlige ende af mosen stod hele 5 Traner samlet. Vi havde også overflyvende Traner, så vi bestemte antal til i alt 8. Og sørme om vi ikke igen havde 2 paukende Rørdrum. Af yderligere gode obs'er var Lille Gråsisken, Rørhøg og en speciel Musvåge. Vi kunne kalde den en Duevåge, idet hele den nederste halvdel af brystet var stribet på hvid baggrund ligesom en Duehøg. Efter vor runde i mosen indtog vi de store madpakker.

Tornirisk

Vi "savnede" vandet igen, så kursen blev sat mod Højer Sluse. Klokken var nu 13.20. Sælen viste sig som sædvanligt tæt på slusen. Der stod masser af fugle derude. I stort antal stod Lille Kobbersneppe, Stor Præstekrave, Alm. Ryle, Rødben og Strandhjejler. Iblandt også Sortklire. Men det mest interessante stod nu inde i indervandet ved den første faskine lige til højre for udløbet. Her tronede

der 2 Kærløbere samt 1 Krumnæbbet Ryle. Dejlige fugle at få !
Således beriget kørte vi nu helt ned til Saltvandssøen. Dejligt at se vand derinde igen ! Vi fik masser af Klyder og Strandhjejler. 2 Dværgryler kom også på listen. Havørnen kom forbi, og der stod en enlig Brushane han med flot hvid halskrave. Den savnede sikkert de voldsomme slåskampe på kampppladsen !

Vi begyndte nu så småt at sætte kursen hjemover. Vi slog smut igennem Rudbøl Kog i vores evige jagt efter Pomeransfuglen. Samtlige nyplanerede marker blev ”endevendt”, men intet spor af fuglen. Den snød os på turen. Vi fik dog alligevel

Sortstrubet bynkefugl

gode oplevelser med Rørhøg, Tårnfalk og Musvåge. Og igen Sortstrubet Bynkefugl, Sivsanger og Engpiber. Gul Vipstjert igen. Men den flottede oplevelse havde vi dog alligevel med 2 pattedyr ! Pludselig kommer en Lækat ud på grusstien med en Mosegris eller Muldvarp (kort hale ifølge foto) i gabet. Byttedyret er større en rovdyret, men det ved Lækatten åbenbart ikke. Den trissede længe væk fra os på stien, indtil den så forsvandt. Ja – man ved aldrig hvad Naturen har i ”posen” til en !

Vi slog et smut indover Møgeltønder Kog i jagten på Pomeransfuglen. Men Kogen gav kun ”de sædvanlige” arter.
Nu vendte vi så tilbage til Nørresø – denne gang i dagslys. Krisen havde nu længe haft sit tag i Jeppe (turens ungersvend !), der kæmpede en brav kamp på bagsædet med søvnbehovet. Selv som læge kunne han dog ikke rigtig knække nødden !!
Nørresø blev besøgt fra sydsiden ved Ubjerg. Flot ude i de udgåede træer midt i søen sad en Fiskeørn. Igen havde vi Atlingand og Fjordterne. Men søens bedste overraskelse var dog alligevel Sortterne og Dværgmåge.
Således beriget og fuld af gåpåmod ville vi nu også have Turtelduen ved Hostrup. Og selvfølgelig fik vi den med det held, der nu tilsmiler sig dygtige og ihærdige ornitologer. Den sad i den lille skov ved kirken, som vi havde bestilt den til !
Klokken var nu over 17, men vi ville alligevel lige have en sidste lokalitet med. Vi stoppede i Store Jyndevad ved søen og vandmøllen. Og YES - endnu en ny art kom i hus i form af en Isfugl, der flot sad på en gren og spejdede efter småfisk. Og vi havde Trælløber tæt på i nogle små træer.
Nu fik Orla så lov til at køre os hjem, og med hans gode besindige kørsel fik han os alle sikkert hjem.
En super nat/dag på 17 timer var nu til ende. Vi blev beriget med i alt 111 arter, som vil kunne ses i DOF-basen under den 20. maj. Den gode stemning under hele turen og de mange gode arter gør nok, at alle 8 deltagere vil være oplagte kandidater til næste års tur……..Så OAS’er derude – få jer hurtigt tilmeldt til næste Safari, hvis I vil have en stor oplevelse !!

Sivsanger

Hej OAS medlemmer

Konkurrenceudvalget har bedt mig lave en fuglerelateret konkurrence.
Mit første forslag var…. Hvem kan hurtigst tømme en lommelærke, men den vinder Klaus Bo og Viggo, så det er der jo ikke meget spænding i.

I stedet foreslår jeg, at vi prøver at lave en "Fuglerally" for medlemmer (og familie) af OAS.
Konkurrencen går i al enkelthed ud på hvilket HOLD, der kan se/finde flest fuglearter, på en given tid (2-3 timer). Holdene består af 2-3 personer i én bil.
Området der må søges i er Sønderborg kommune.
Er du ikke så stærk i FUGL så mød op alligevel, vi finder en fuglekyndig, du kan køre med. Du kan også deltage uden bil, så bliver du hentet og sat sammen med én der har bil.
Turen starter ved **Gammelgård 6, 6440 Augustenborg** og vi begynder med et kop kaffe og gennemgår reglerne.
Vi slutter hvor vi starter, og kårer herefter vinderne, som vil blive udødeliggjort i det efterfølgende nummer af Panurus.
Bliver det en succes så gentager vi det næste år.
I medbringer selv proviant til "safarien" rundt i vores skønne område.
Mød op lørdag den 16. september klokken 09.00 og vær med til en ny og måske spændende aktivitet i OAS.
Af hensyn til planlægning er tilmelding nødvendig senest en uge før.

Navn, med eller uden bil, antal voksne/børn
Send en sms med de nødvendige oplysninger til:

6111 3601 (KIM)

Kim Hagen Andersen
Gammelgård 6

FORMANDENS KIKKERT

Af Jørn Winter Sørensen

Så er vi kommet langt hen i 2017. Atlas synger på sidste vers, idet vi er startet på fjerde og sidste år. Der er stadigvæk noget at hente derude.

Martin Liebermann og jeg var i pinsen i Nørreskoven på Als, hvor vi iagttog rødtoppet fuglekonge 2 steder i et og samme kvadrat. Det er de 2 første rødtoppede fuglekonger på Als, der indgår i Atlas.

I de midtsønderjyske kvadrater er der fortsat mange almindelige arter, som endnu ikke er blevet registreret. Så vi kan stadigvæk nå at gøre en god gerning for projektet, inden det afsluttes 28.2.2018

Timetælleturene har vi været gode til at tage. Målet er at 80% skal gennemføres for at vi kan få brugbart materiale. For forårstimetælleturene nåede vi for hele landet 90%. Ser vi isoleret på Sønderjylland, så nåede vi op på hele 100%. Det er så flot gået! Tak til de aktive i Atlas og teamet bag projektet i DOF Sønderjylland.

Dem der følger os på Facebook, har kunnet læse, at saltvandssøen igen i 2017 har været tørlagt i foråret på den tid, hvor vadefuglene påbegynder deres æglægning.

Det finder vi uheldigt og har derfor været i dialog med Naturstyrelsen herom. Pumperne blev startet op d. 11.april. De skulle have været i gang 1. april.

Vi har overfor Naturstyrelsen tilkendegivet, at vi ønsker, at pumperne starter op noget tidligere af hensyn til de ynglende vadefugle, som på mange måder er hårdt presset i Tøndermarksen.

HAVØRNE PÅ ALS

Af Preben Jensen

Havørnens succeshistorie i Danmark har også smittet lidt af på Als. I 2010 slog et par sig ned på Nordals og det lykkes at få unger på vingerne. 2 stk. i 2011 og 1 i 2012. Efter dette har der ikke været registreret ynglesucces på Nordals, og p.t. synes der ikke at være stedfaste ørne i området.

I forbindelse med Atlasprojektet fik jeg primo 2016 melding om en mulig rede i en mindre skov på Sydals. Skoven ligger godt for fødesøgning i Mjang Dam og Ketting Nor samt også for Hørup Hav – farvandet mellem Kegnæs og Als. Reden er placeret højt i et stor egetræ på en skråning nær skovkanten.

Det lykkedes at få en unge på vingerne uden de store problemer - takket være et godt samarbejde med lodsejerne (det sidste billede af en flyvefærdig unge på størrelse med forældrene taget af Klaus Bo Jensen den 28. juni 2016) Ungen holdt til i området det meste af efteråret.

I 2017 så alt ud til at gå galt. For det første lykkedes det mig ikke at observere ørnene på reden - men de var i området. Dernæst skete der en fældning af træer tæt på reden og jeg troede alt var tabt, da der ikke var nogen tegn på, at reden blev brugt.

Til alt held var ørnene de klogeste - de havde helt fra start af sæsonen bygget en

Foto: Preben Jensen

ny rede ca. 100 m fra den gamle i toppen af en gran med knækket top - meget vanskelig at opdage og meget vanskelig at overvåge, men det lykkedes mig at finde en "plet" rimelig langt fra reden, hvor der gennem løvhanget var et lille vindue, hvor vi kunne fotografere junior med "punkerfrisure" (taget af Christine Raaschou-Nielsen den 21. maj 2017 med den "meget lange linse" - de første 2 billeder)

Ved det sidste "kig" søndag den 11. juni kunne jeg konstatere at ungen har det godt og ser ud som en mellemting mellem "punkeren" og den flyvefærdige fra 2016, så heldigvis ser det ud til, at vi også i år får en "alsinger" på vingerne :-)

Foto: Preben Jensen

PANURUS

Udgives af Dansk Ornitologisk Forening (DOF) Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS).

Oplag: 400 eksemplarer.
Tryk: A. Søe-Knudsen, Stoholm
ISSN0904-5619

Løst abonnement
Pris: kr. 150,00
Som indbetales på kontonummer 7970 0114097 (Sydbank) og mærkes ”Panurus”
Husk at oplyse navn m.m.
NB: Må ikke bruges til indbetaling af kontingent til OAS.

PANURUS er et fælles medlemsblad for DOF-Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS). Bladet udkommer som udgangspunkt med 4 årlige numre.

Synspunkter der kommer til udtryk i artikler m.m. , dækker ikke nødvendigvis foreningernes holdninger. Eftertryk i uddrag er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Bladets formål er

- at formidle sønderjyske ornitologers naturoplevelser.
- at formidle den løbende diskussion om naturbevarelse.
- at være til gensidig inspiration.
- at formidle ornitologisk viden om primært den sønderjyske fuglefauna.

Redaktion

Viggo Petersen
Kongshoved 5
Kegnæs
6470 Sydals
5135 1373
petersenviggo@gmail.com

Gabor Graehn
Nyvang 10
6400 Sønderborg
gaborgraehn@gmail.com

Produktionsplan for 2017

- Deadline for nr. 1 er 15. februar
- Deadline for nr. 2 er 15. maj
- **Deadline for nr. 3 er 15. august**
- Deadline for nr. 4 er 15. november

Artikler sendes til Gabor eller Viggo som Word-fil. Billeder og illustrationer sendes som jpg-fil/jpeg-fil eller som papirfoto /tegning til scanning (ønsker du sidstnævnte retur, bedes du notere det).

Besøg DOF-Sønderjyllands hjemmeside på **www.dof-syd.dk** eller se på Facebook.
Her finder du masser af oplysninger om lokalafdelingen, aktuelle nyheder, forum og galleri, samt tidligere numre af PANURUS.
Mødestedet for sønderjyske ornitologer

Besøg også **www.oasweb.dk**
OAS hjemmeside med ture, fotos og blog.
Her finder du også tidligere numre af PANURUS

Med ca. 400 modtagere har PANURUS en stor læserskare. Bladets indhold bygger på artikler og billeder, der genspejler medlemmernes oplevelser. **Vi modtager derfor gerne artikler/billeder fra dig. Disse vil blive bragt med minimal redigering.**

Redaktionen opbygger et billedarkiv om Sønderjyllands natur og fugleliv. Til dette arkiv modtager vi gerne billeder fra medlemmer fra hele landsdelen. Alle skarpe billeder har interesse. og kan sendes til redaktionen som jpg- og jpeg-filer.
Angiv gerne oplysninger om billedet (hvem, hvad, hvor, hvornår).
Ved gengivelse i PANURUS vil fotografen altid blive krediteret.

STØT VORE ANNONCØRER - DE STØTTER OS

Dansk Ornitologisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørn Vinther Sørensen
Kongevej 64
6100 Haderslev

Tlf.: 7453 1720 / mobil: 2080 3916
mail: jorn.vinther.sorensen@gmail.com

www.dof-syd.dk

Kontingent opkræves af hovedforeningen.

Ornitologisk forening for Als og Sundeved

Formand: Kaj Abildgaard
Johan Skjoldborgs Vej 3
6400 Sønderborg.

Tlf.: 3020 8456 (NYT)
mail: abildgd@stofanet.dk

www.oasweb.dk

Kontingent til OAS (kr. 150,00) indsættes på reg.1551 kontonr. 9104429

AFSENDER

PANURUS
Viggo Petersen
Kongshoved 5
Kegnæs
6470 Sydals

POST
PP DANMARK
B